

Förslaget till ny dopordning

KJELL PETERSSON

Handbokskommitténs förslag till ny dopordning granskas nedan av Kjell Petersson, Hässelby. Det är inga genomgripande förändringar som föreslås i det nya ritualet, utan mest att man putsar på nuvarande ordning.

MÅNGA HAR BEFARAT att dogudstjänsten skulle förändras radikalt i det nya handboksförslaget (HBF), så att dopet mer handlade om ett välkommen till livet än ett upptagande i Kristi kyrka. Någon sådan radikal förändring har inte skett. Också befrielsebönen finns kvar med bön om befrielse från »mörkrets makt». Handbokskommittén är också noga med att i sina kommentarer visa att man innehållsligt följer biskopsmötets brev *Leva i dopet*, som 2011 gick ut till prästerskap och församlingar.

Det första man noterar i det nya förslaget är att det inte längre föreslås skilda ordningar för dop av barn, av ungdomar och av vuxna. Allt finns med i ett och samma ritual, det man måste göra är att navigera bland alternativen så att det passar det dop som ska ske. I debatten har det hörts röster som pläderat för större skillnad mellan barndop och dop av vuxna (så t.ex. Ragnar Holte i boken *Dop*, Artos 2011). Att kommittén valt lösningen med en enda ordning är positivt. Dopet är ett och detsamma, vare sig den som döps är åtta dagar eller åttio år.

Med handboken (HB) 1986 fick vi ett dopritual som på åtskilliga punkter skilde sig från ordningen i HB 1942. Om 1942 års dopordning skulle man kunna säga att den i sin struktur formades av bibelberättelsen om hur Jesus välsignar barnen. Inte bara att periko-

pen lästes vid (barn)dop, den styrde hur dopritualet var uppbyggt. Detta mönster bröts med HB 1986. Det som kom i stället var att dopet strukturerades på samma sätt som högmässan: inledning, läsning av Guds ord, dopbön och dophandling, avslutande välsignelse. Svenska kyrkan var inte ensam om en sådan förändring, liknande förändringar har gjorts i många andra kyrkor.

I förslaget till nytt dopritual fortsätter handboksgruppen på den inslagna vägen. Dopritualet har en klart urskiljbar inledning, därpå följer bibelläsning och doptal, därpå trosbekännelse, dopbön och dophandling, samt avslutande bön och välsignelse.

Dophandlingen

Själva dopet sker genom »begjutning eller nedsänkning» och följs av prästerlig handpåläggning med bön om helig Ande. Både dopformeln och bönen om helig Ande har samma lydelse som i HB 1986, men med några skillnader. Prästen döper »i (Guds:) Faderns och Sonens och den heliga Andens namn», vilket ska utläsas så att man kan ha två olika dopformler. Antingen döper man »i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn», eller »i Guds: Faderns och Sonens och den heliga Andens namn». Tanken är att tillägget av »Guds» ska mildra anstöten i att dopet sker i Faderns och Sonens och den helige Andes

namn. Anden har dessutom blivit opersonlig, realgenus: »den heliga Andens». Ändringarna hör samman med att man vill ha ett mera inklusivt språk i handboken. Resultatet har hursomhelst blivit ett steg i modalistisk riktning, en mer opersonlig Gud där de tre »gudomspersonerna» tenderar att smälta samman till en enda.

Förhoppningen att HBF skulle öppna för möjligheten att den nydöpte smörjes med olja, som ett yttre tecken på den helige Andes gåva, infrias tyvärr inte. Både i den stora lutherska kyrkan i USA (ELCA) och i *Church of England* kan numera smörjelse användas vid dop (och konfirmation). Så sker också på sina håll i Svenska kyrkan och det hade varit framåtsyftande om HBF hade sett detta och öppnat för denna möjlighet. Teologiska skäl mot användandet av smörjelse torde vara svåra att hitta.

Dopbön och trosbekännelse

I HB 1986 är trosbekännelsens plats alldeles före dophandlingen. När dopkandidaten (eller föräldrarna) svarat sitt Ja på dopfrågan, sker dopet. Dopbönen med dess bön om Ande föregår trosbekännelsen. I HBF har trosbekännelsen och dopbönen bytt plats. Motivet för bytet är att detta starkare markerar att själva dophandlingen är centrum och höjdpunkt i dopgudstjänsten. Kanske det, men det innebär även att den starka koppling som idag finns mellan trosbekännelse och dophandling blir försvagad, och en sådan försvagning undergräver i längden dopets ställning.

Dopfrågan har fått en bättre formulering än i HB 1986. Frågan lyder nu: »Vill ni att ert barn ska döpas till denna tro och vara en del av Kristi (världsvida) kyrka?».

Ordets gudstjänst

I HB 1986 börjar hela dopgudstjänsten med

en inledande alloktion, förklaring, av vad dopet är. Denna förklaring, tydningsord som det kallas i HBF, har flyttats och placerats före läsningen av Matteus 28:18-20 och den efterföljande doppredikan. Man får alltså i HBF ett sammanhållet parti med tydningsord, bibelläsning och predikan. Detta parti ska omramas av psalmer/musik. Det kan vara bra att pröva detta ordentligt, för det har mycket som talar för sig. Samtidigt är det min erfarenhet att det kan vara svårt att ha ett doptal/predikan vid varje doptillfälle. Om det barn som ska döpas är oroligt, om småbarn i församlingen springer omkring kan man bli tvungen att avstå från predikan. Eller att man vid annonseringen av psalmen före tydningsord och läsning låter föräldrar och faddrar sätta sig ner och att man ger föräldrar med oroliga barn möjlighet att gå undan ett ögonblick. Så kan föräldrar och faddrar återvända till dopfunten efter textläsning och doppredikan.

Det man kan fundera över är om tydningsorden ska vara obligatoriska. Anledningen till att dessa ord finns med, tror jag är att kommittén därigenom vill säkra att dopritualet får en teologisk substans. Det är naturligtvis positivt, men det blir lite av tårta på tårta med först tydningsord, bibelläsning och sedan ytterligare tydningsord i form av doppredikan.

Inledningen

Dopets inledning är svår att gestalta, eftersom den innehåller flera olika moment som sinsemellan har olika karaktär: psalm, inledningsord, tackbön, evangeliet om Jesus och barnen, namnfrågan, befrielsebön, handpåläggning och korstecknande. För att det ska bli bra hur dessa moment gestaltas och formuleras måste man ha någon sorts underliggande tanke om vad det är man vill. I HB 1986 kan man urskilja ett mönster som bör-

jar med en kort innehållsdeklaration av vad dopet är, därpå ger föräldrarna uttryck för sin tacksamhet och glädje över barnets födelse, kyrkan svarar på detta med att berättelsen om Jesus och barnen läses, och prästen säger att vi vill göra likadant, alltså låta Jesus ta upp barnen och välsigna dem. Prästen frågar om barnets namn, och så följer befrielsebönen med handpåläggning och korstecknande.

I det nya förslaget börjar man efter den första psalmen med att läsa »barnevangeliet», så följer namnfrågan, tackbön och befrielsebön med handpåläggning och korstecknande. Här skulle jag önska att man följer ordningen från HB 1986, med tackbön, namnfråga, befrielsebön. När befrielsebönen följer omedelbart på tackbönen är det två moment med olika karaktär som enligt min mening kommer alltför nära varandra. När namnfrågan följer på tackbönen, anknyter den till föräldrarnas glädje över sitt barn genom att prästen frågar efter barnets namn och skapelsegivna identitet. Så följer befrielsebönen, och denna ordning uttrycker att det skapade behöver frälsas.

Handpåläggningen i dopet

Både HB 1986 och HBF föreskriver två handpåläggningar, dels vid befrielsebönen och dels i anslutning till själva dophandlingen. I handpåläggningen vid befrielsebönen kan utöver prästen även föräldrar och faddrar delta, medan handpåläggningen i anslutning till dophandlingen enbart är prästerlig. De båda handpåläggningarna har olika karaktär. Vid befrielsebönen är handpåläggningen »defensiv», den handlar om skydd och beskydd mot mörkrets makt, och mot detta hjälper Kristi försoningsgärning, vilket uttrycks genom korstecknandet. Om endast prästen lägger sin hand på barnets huvud blir det lättare att låta korstecknandet bli tydligt, det blir lättare att

Örtagården

”Vem trodde vår predikan”

Fortbildningsdag 2 april 2013

Medverkande: Anders Sjöberg och
Ingemar Rådberg.

Info. och anmälan senast 15 mars

Telefon: 0522-66 01 28

e-post: info@ortagarden.net

hemsida: www.ortagarden.net

uppfatta den symbolik som ligger i att korsets tecken tecknas på barnet.

Handpåläggningen i anslutning till dophandlingen handlar om Andens gåva. Jag skulle önska att detta moment byggdes ut med en anvisning om att invigd olja får användas. Så skulle den sida av dopet som handlar om den helige Andes närvaro i barnets liv lyftas fram och synliggöras. Föräldrarnas och faddrarnas fostran av barnet kan försvåra eller underlätta detta Andens verk, och därför skulle man också kunna tänka sig att detta moment avslutades med föräldrarnas och faddrarnas handpåläggning. Dock behöver man tänka igenom hur detta ska utformas, i synnerhet om smörjelse skulle få användas.

Innehåll och språk

Eftersom dopordningen innehåller olika alternativ vid de olika momenten, så kommer dop att vara olika till karaktär och utformning. Så är det också i HB 1986, men spännvidden är större med HBF. I de innehållsliga formuleringarna återkommer gärna ord som

»gåva», »nåd» och »löfte», liksom uttryck som »förenas med Kristus», »höra till kyrkan», »nådens källa». I befrielsebönen talas om att »befria NN från mörkrets makt», eller alternativt »Gud, som befriar från mörker och brustenhet». I dopbönen finns formuleringar som: »Kom med ditt ord och din ande...». Jag skulle önska att man hade tagit med mer precisa formuleringar i förslaget. Den allra mest centrala teologiska bestämningen av dopet är nicenska trosbekännelsens formulering »ett enda dop till syndernas förlåtelse». Detta motiv borde fått en framträdande plats i dopritualet. Inte heller tanken på dopet som nyfödelse finns med i dopordningens formuleringar. På dessa båda punkter återstår således arbete som behöver göras.

Kommittén har helt klart strävat efter enkelhet i formuleringar och uttryck och resultatet har blivit ett lågmälat ritual. Och visst finns det argument för det lågmälda, vardagliga. Men jag skulle önska ett ritual med högre stilnivå och större högtidlighet, och framför allt mer av djärvhet och biblisk substans i bilder och uttryck. Därför slutar jag denna granskning av dopordningen med några förslag till formuleringar.

Förslag till inledning och dopbön

I den danska kyrkan börjar dopet med en lovprisning: *Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde*. En inledning med lovprisning ger en annan lyftning än det konstaterande som finns i HBF: »Vi är samlade till fest och glädje. Vi får fira dopgudstjänst när Gud ger dopets gåva till NN som idag ska döpas». En inledande lovprisning signalerar att här sker något stort och viktigt, här handlar det om befrielse och förnyelse, om hopp och framtid. Ett förslag:

*Välsignad är du, Gud, alltings skapare, för kärlekens stora gåva,
Välsignad är du, Herre, för NN som du låtit bli till,
Välsignad är du Jesus Kristus, som kom för att befria oss från det onda,
Välsignad är du helige Ande, som renar, uppriktar och förnyar,
Välsignad är du som i dopet tar oss upp i din kyrka och ger oss ett levande hopp.*

I nattvardsbönen finns en anamnes, en åminnelse av Jesu frälsande verk. Även dopet har en anamnetisk dimension, det är insatt i Guds frälsnings historia. I svenska dopordningar har det tidigare funnits en åminnelsebön, den s.k. syndaflodsbönen, och liknande böner finns i andra kyrkans dopliturgier. Om dopordningen innehåller en sådan dopbön, med *anamnes* och *epikles*, bön om Anden, skulle man kunna avstå från tydningsorden. I en gudstjänstordning är en bön (eller lovprisning) att föredra framför en deklaration, framför tydningsord. Förslag till dopbön:

*Helige, barmhärtige Gud
Vid tidens början skapade du himmel och jord,
Du lät din Ande sväva över vattnen och ge liv åt allt.
Noa och hans familj räddade du från den stora flodens vatten.
Genom vatten befriade du ditt folk från slaveriet i Egypten.
När Johannes döpte sänkte sig Anden som en duva över Jesus
Och på korset blev han för oss en livets källa.
Vi tackar dig för att du i dopet ger oss del i hans död och uppståndelse.
Vi ber: Helga med din Ande detta vatten till rening och nyfödelse.
Förbarma dig över NN som ska döpas.
Hjälp oss att leva i Andens skapande glädje
Och bevara oss hos dig till livets slut.*

Högkyrklig spiritualitet

ERIK PETRÉN

»Så snart kristen tanke sträcker sig längre än till rent individuella trosupplevelser, har föreningen av katolsk kyrkosyn och luthersk trosradikalitet något att bidra med. Det första och grundläggande är att kyrkan har en tro som inte är sammansatt av ett antal individers personliga upplevelser utan en gång för alla given åt kyrkan som helhet.» – I denna slutsats landar Erik Petré, mångårig SPT-redaktör samt fil. lic. och teol. hedersdoktor, i denna personliga reflektion över vad högkyrklighet innebär.

I FESTSKRIFTEN TILL Gunnar Rosendal ger Gustaf Wingren sin bild av den svenska högkyrkligheten («Vad kan vi komma att få från svensk högkyrklighet i framtiden?», *Opuscula ecclesiastica. Studier tillägnade Gunnar Rosendal den 4 april 1972*. Bokförlaget Pro Veritate: Uppsala, 1972, 426-433). Den kan, menar han, ha en framtid som en rent liturgisk-estetisk rörelse utan vare sig teologisk eller kyrklig betydelse. Denna sida av högkyrkligheten ser och erkänner alltså även en utpräglad motståndare. Att jag här inte tar upp den är inte uttryck för en värdering; det beror enbart på att jag känner min inkompetens på området.

Den svenska högkyrklighetens ansvar och uppgift blir i framtiden snarare större än mindre. Allmänkyrklig/katolsk kyrkosyn, odlad i internationella kontakter, har mer än andra blick för hur genomgripande förändringen av år 2000 faktiskt är. När kyrkan inte längre

är en offentlig myndighet, måste hon stå på egna ben. Ett ben hon har fått med sig från tidigare är den organisation vars kärna och krona är det »reformerade» kyrkomöte som beslöts 1982. Beslutsfattarna har varit noga med att framhålla organisationens »demokratiska» karaktär.

Det andra benet kyrkan har att stå på blir då det bärande idéinnehåll som gör henne till en kristen kyrka. Det är fråga om den kristna tro som inte kan beslutas i sammanträdesrum utan måste leva i gudstjänst, undervisning och själavård. Och det är här högkyrklig spiritualitet kan få spela en betydelsefull, kanske avgörande roll.

Det handlar om ingenting mindre än Svenska kyrkans identitet som kristen kyrka. Är någonting, något som Gud gett sin kyrka, en gång för alla givet och därmed icke tillgängligt för mänskliga bedömningar och beslut – något som med ett modernt ord faller utan-

Det är inga genomgripande förändringar som föreslås i HBF, utan vad som skett är att man putsat på 1986 års dopordning. På några punkter kan man notera förbättringar, på andra punkter innebär förslaget en klar försämring, t.ex. att det finns två dopformler eller

trosbekännelsens placering. Min gissning är att det slutgiltiga förslaget ännu mer kommer att likna nuvarande dopritual. Min förhoppning är att remissinstanser och debatt kan åstadkomma en större djärvhet och högtidlighet i språket, mera av biblisk substans och salta.